

UNIVERSITY OF CAMBRIDGE INTERNATIONAL EXAMINATIONS
International General Certificate of Secondary Education

FIRST LANGUAGE TURKISH

0513/01

May/June 2012

Paper 1 Reading

2 hours

Additional Materials: Answer Booklet/Paper

READ THESE INSTRUCTIONS FIRST

If you have been given an Answer Booklet, follow the instructions on the front cover of the Booklet.

Write your Centre number, candidate number and name on all the work you hand in.

Write in dark blue or black pen.

Do not use staples, paper clips, highlighters, glue or correction fluid.

Answer **all** questions.

The number of marks is given in brackets [ ] at the end of each question or part question.

At the end of the examination, fasten all your work securely together.

ÖNCE BU YÖNERGEYİ OKUYUNUZ

Eğer size bir Cevap Kitapçığı verilmişse, kitapçığın ön kapağındaki yönergeyi uygulayınız.

Teslim ettiğiniz kağıtların hepsinin üstüne Sınav Merkezinizin numarasını, aday numaranızı ve isminizi yazınız.

Koyu mavi ya da siyah mürekkepli kalem/tükenmez kullanınız.

Tel zimba, ataş, fosforlu kalem, yapıştırıcı ve sıvı yazı düzeltici kullanmayınız.

Bütün soruları cevaplandırınız.

Her soru ya da alt sorunun not değeri sorunun sonunda köşeli parantez [ ] içinde verilmiştir.

Sınavın sonunda bütün kağıtlarınızı sıkıca birbirine tutturunuz.

This document consists of **6** printed pages and **2** blank pages.

Önce **Metin A**'yı, daha sonra da **Metin B**'yi dikkatle okuyup tüm soruları cevaplayınız.

METİN A

“Nigâr Anaaaa, bu gofretin kağıdını nereye atayım, çöp tenekesi nerede?”

“Çöp tenekesi yok yavrum, ocağın yanındaki kazana ativer. Onun içindekiler hep yakılacak zaten.”

“Tamam Nigâr Ana. Gofret güzel ama senin, o koca bacanın altında, küllerin içinde pişirdiğin mısır ekmeğinin, patateslerin, pilitada* pişirdiğin alabalığın lezzetini hiçbir şeye değişmem.”

“Tabii yavrum, burada her şey doğal. Fabrika ürünü yok. Yediğimiz her şey tarladan, bahçeden, daldan, doğru sofraya. Kendi ürettiğimiz şeyleri mevsiminde yer, fazlasını doğal yöntemlerle kurutur ya da konserve ederiz. Hayvanlarımız bile yazın yaylalarda taze ot, kışınsa o otların güneşte kurutulmuşunu yiyor. Yediğimiz, içtiğimiz, kullandığımız şeylerdeki tek katkı maddesi alın teri!” 5

Çocuk kağıdı kazana attı, bahçeye çıktı, dağlardan gelip tahta oluktan akan buz gibi sudan kana kana içti. Oluğun altına yerleştirilmiş kocaman yalağı** durmaksızın doldurup taşan su, az ilerdeki küçük ırmağa doğru akıyordu. Çocuk da ırmağa yöneldi. Irmak, aşağıdaki “Fırtına Deresi”ne bir an önce kavuşmak istercesine kocaman kayaların üstünden, hopyaya, zıplaya, köpüre, köpüre akıyordu. Çocuğun ayağında dedesinin yaptığı sığır derisinden yapılmış hafif ve kıvrak çarıklar olduğu için o da bir kayadan ötekine kolayca atlayabiliyordu. Bu arada kayalardan birinin üzerinde güneşlenen bir kurbağa gördü. Bir taş bulup ona doğru attı. İsbet ettireceği aklının köşesinden bile geçmemişti. İstese de hedefi hiçbir zaman tutturamazdı ama bu sefer taş ne yazık ki tam kurbağanın kafasına geldi ve zavallı hayvancık öylece suya düştü. Çocuk gözlerine inanamıyordu. Maksadı kurbağanın kitaplarda yazdığı gibi kendi boyundan 20 kat büyük bir mesafeye zıplayıp zıplayamayacağını görmektir. Kurbağacık ırmağın suyunda uzaklaşırken çocuğun da gözlerinden yaşlar akıyordu. Düşünmeden hareket edip bir canlıyı yok etmişti. Kendini affedebilmesi için muhakkak yararlı bir şey yapmalıydı. Birden Nigâr Ana'nın az önce söyledikleri aklına geldi. Nigâr Ana dediği aslında emekli bir öğretmen olan halasıydı. Bu bilge haladan bir “aferin” almak da çok hoşuna giderdi. Hemen eve koştu. Bahçeden fasulye toplayan Nigâr Ana'ya gidip “Değirmen işinde sana yardım edebilir miyim?” dedi. “Az önce yanlışlıkla bir kurbağayı öldürdüm. Canım çok sıkılıyor. Ancak iyi bir şeyler yapabilirsem bu sıkıntıdan kurtulabilirim.” 10 15 20

Değirmen yolunda Nigâr Ana çocuğu teselli etti. “Sen hiç olmazsa bir tanesini ve yanlışlıkla, öldürdün. Oysa insanların doğaya bilerek verdiği zararlar yüzünden pek çok canlı gibi kurbağaların da soyu tükenecek. Aslında kurbağa deyip geçmemek lazım. Vücutlarında bir sıvı varmış. Perulu yerliler bu sıvının onları daha cesur ve dikkatli yaptığına inanır, ava çıkmadan önce vücutlarına sürerlermiş. Şimdi bilim adamları bu sıvının birçok yeni ilaca temel olabileceğini ve tedavi amaçlı kullanılabileceğini düşünüyorlar. Kim bilir şimdiye kadar yaşamımızdaki önemini fark edemediğimiz kaç canlı türü var. İnşallah kurbağalar için çok geç kalmamışızdır!” 25 30

Bu arada ırmağın az yukarısındaki su değirmenine varmışlardı. “Bak,” dedi Nigâr Ana, “doğanın her ögesinin birbirine ihtiyacı vardır. Örneğin sığırların, çiçeklere; çiçeklerin sığır gübresine ve döllenmek için arıya; arının bal yapmak için çiçeklere; bizim ise hepsine ihtiyacımız var. Bu nedenle insan çevresini etkileyecek her adımı dikkatle atmalıdır. Doğada ne kadar çok canlı türü varsa, tıbbi keşifler yapma şansımız da o kadar çok olur. Hatta bazılarından değişen şartlara uyum gösterme yollarını bile öğrenebiliriz. Biz burada fosil yakıt kullanmıyor, enerji gereksinimimizi güneşten, hayvandan, sudan, ağaçtan ve gerekirse kendi gücümüzle, kısaca hep doğadan karşılıyoruz. Yerel ürünler tüketip, paketleme ve taşıma gibi enerji israfına yol açan işler yapmıyoruz. Derelerimizi kirletmiyor, ağaçlarımızı bilinçsizce kesmiyor, çöp üretmiyoruz. Şimdi mısırlarımızı su değirmeninde öğüteceğiz, unu kenevirden dokunmuş çuvallara koyup, fındık dalından yapılmış sepetlerde, yürüyerek eve götüreceğiz. Ayağımızda çarıklarımız var nasıl olsa! Hani sen evde çöp kutusu soruyordun ya; çöp kutusuna gerek kalmıyor zaten. Elbiseler eskiyinceye kadar bir sonraki kuşağa aktarılır, sonra kilim, yama olur, ya da sepetlerimizin kenevirden yapılmış ipleri sırtımızı kesmesin diye iplere sararız. Çarıklarımız eskiyince toprakta çürüyecek. Ürettiğimiz ürünleri yıllardır kullandığımız kaplarda saklarız, yatağımız yorganımız kendi ürettiğimiz yüzden.” 35 40 45

Çocuk yol boyunca hayran hayran halasını dinledi. Unu eve dökmeden taşıdığı için "an" dedi. Akşam babasının derede tuttuğu alabalığı yedi, sonra mutfaktan çıkan artıklar ve kepeklerle yalak ahırdaki sığırlara götürmeye yardım etti. Bahçede buzağı ile koştu. Kendisini bu muhteşem bir parçası gibi hissediyordu. Daha sonra, evdeki büyüklerin anlattığı hikâyeleri dinledi. Odasının kulağında derenin ninni gibi gelen sesi, burnunda ahşap evin ve yeşilliğin güzel kokusu, başucunda gaz lambasının hipnotize eden alevi... O an aklına zavallı kurbağa geldi ama bundan sonra daha düşünceli olacağını bildiği için lambayı üfleyip uykuya daldı.

Bu öyküdeki çocuk benim. Aradan 50 yıl geçti. Şimdi Fırtına Deresi vadisi boyunca bir dizi HES*** yapılacakmış. Ne vadinin güzelliği kalacak, ne su değirmenleri, ne de alabalık! Eee, gaz lambalarını attık, ampuller için enerji gerek!

* Pilita: Hem ısıtmaya hem de üzerinde veya içinde yemek pişirmeye yarayan büyük mutfak sobası, kuzine. Doğu Karadeniz'de çok yaygın olarak kullanılır.

** Yalak: Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap.

***HES: Hidroelektrik Santrali. Akarsuyun önünde engel konup baraj oluşturulur. Barajda biriken su yerçekimi potansiyel enerjisi içermektedir. Suyun yolu değiştirilip belli bir yükseklikten düşürülürken bu enerji önce mekanik enerjiye daha sonra da türbin vasıtasıyla potansiyel elektrik enerjisine dönüşür.

METİN B

Enerji, “maddede var olan ve ısı, ışık biçiminde ortaya çıkan güç” ya da “iş yapma kapasitesi ya da enerji” diye tanımlanıyor. Çevremizde gördüğümüz her nesne bir biçimde enerji tüketerek ortaya çıkıyor. Enerji, yoğunlukla işlevini sürdürmek için de enerjiye gereksinimi var. Canlılar da aynı şekilde. Bitkiler büyümek için güneşten gelen enerjiyi şekere çevirip yaprak ve köklerinde biriktiriyorlar. İnsan ve hayvanlar da bitki ve diğer canlıları yiyip, onlarda depolanmış enerjiyi kullanarak yaşamlarını sürdürüyorlar.

Eskiden bir yel değirmeninde ya da bir su değirmeninde, iki önemli enerji kaynağı olan rüzgârı ve suyu, değirmenciye az bir para verip kullanabilirdiniz. Isınmak için odun da bedavaydı ama şimdi Orhan Veli'nin şiirindeki gibi yalnızca “... bulut bedava; Dere tepe bedava;” çünkü artık enerji ihtiyacımızın çoğunu elektrikle karşılıyoruz. Üstelik enerji tüketimimiz sürekli artıyor. Taşısız bir yerden bir yere gidemez olduk. Park yeri bulmak için dönüp dururken bile enerji harcıyoruz. Mobil telefonlarımız, klimalarımız, binbir çeşit hazır yemek ve paketleri için enerji harcıyoruz. Enerji kullanmadan hayvanlarımızı bile sağamaz olduk!

Geleneksel enerji kaynakları yüzyıllardır fosil yakıtlar olarak nitelenen kömür, petrol ve gazdı, ancak artık biliyoruz ki bunlar çevreye karbon dioksit salgıladığı için küresel ısınmaya yol açan sera etkisine katkıda bulunuyor. Fosil yakıtların diğer bir ürünü olan sülfür dioksit ise toprak ve sudaki canlı yaşamı yok eden, binalara zarar veren, asit yağmurunu ortaya çıkarıyor. Bütün bu olumsuzlukları görmezden gelsek bile dünya nüfusu ve enerjiye gereksinimimiz arttıkça, insanoğlu yeni kaynak arayışı içinde başka canlı türlerinin yaşam alanlarını da yok ediyor. Böylece bir yandan fosil yakıtların getirdiği küresel iklim değişikliği bir yandan da birçok canlının yaşam alanlarının yok olması nedeniyle biyolojik çeşitlilik hızla azalıyor. Aslında bir bakıma kullandığımız enerjiye çok az para ödüyoruz. Paha biçilemeyecek bir şeye nasıl fiyat koyabilirsiniz ki?

Görülüyor ki artık insanoğlu için tehlike çanları çalıyor. Artık insanoğlu şu üç şeyi yapmak zorundadır:

- Yenilenebilir, doğal yollarla sürekli oluşan, tükenmeyecek enerji kaynaklarını devreye sokmak.
- Yeniden değerlendirme / geri dönüşüm konusunu ciddiyetle ele almak.
- Daha az tüketmeyi öğrenmek.

Neyse ki birçok kurum, rüzgârı, okyanus dalgalarını, yanabilen buz, yağmur, gelgiti, jeotermal ısıyı, şeker kamışı, soya fasulyesi, keten tohumu, hurma gibi biyo-yakıt elde etmek için yetiştirilen bitkileri, kentsel atıkları, mısır, buğday sapları gibi organik atıkları, yenilenebilir enerji kaynakları olarak değerlendirmeye başlamıştır.

Yeniden değerlendirme konusuna gelince: Geri dönüşüm işlemlerinin önemini anlayabilmek için, üç araştırmacının bütün detaylarıyla ortaya çıkardığı, bir kola kutusunun öyküsüne bakmak yeterli olabilir. Bu süreç, Avustralya'daki bir boksit madeninde başlıyor ve giderek gelişen ürün, defalarca ve kimi zaman uluslararası mesafelerde taşınarak ve 20 küsur işlemde geçerek, pazara ulaşıyor. Kutu, içindeki içecekten çok daha pahalıya mal oluyor. Bu ürünün önümüze gelmesi aylar, çöpe atmak ise yalnızca birkaç dakikamızı alıyor! Şimdi dikkat! Yalnızca ABD'de 1990-2000 yılları arasında çöpe atılan kola kutularının maliyeti, bütün dünyanın ticari uçak filosunu 25 kez yenilemeye yetecek kadar çok. Hâlbuki bir alüminyum kutuyu atmayıp geri dönüşüme soksak, ilk üretiminde harcanan enerjinin 20de 1'ini harcayarak yenisini üretebilir, elektrikten, temiz sudan, tomruktan ve insan emeğinden büyük tasarruflar yapabiliriz. Bir başka anlatımla, bir alüminyum kutuyu geri dönüşüme göndererek 100 vatlık bir ampulü 20 saat, bir bilgisayarı 3 saat, bir televizyonu 2 saat çalıştıracak kadar enerji tasarruf edebiliriz.

Eğer bu örnek yetmediyse, başka bir örnek: Geri dönüşüme gönderilmiş kâğıttan üretilen kâğıt, ağaçtan üretilen ilk halinden % 40 daha az enerji kullanılarak üretiliyor.

Üçüncü zorunluluğa, yani daha az tüketmeye gelince: Burada verilmesi gereken iki mücadele var: Öncelikle kişinin kendisi ile savaşı. En son model cep telefonu, her elbiseye uygun saat kullanmak, cicili bicili paketlere bu kadar para harcamak şart mı? Daha 15, 20 yıl öncesine kadar gelin ve damada düğünde takılan saat çocuklarına miras kalırdı. Carsıya pazara file ile gidilir erzak kilo ile ambalısız

alınıp, ambardaki kaplarda, çuvallarda bozulmadan saklanırdı.

İkinci savaş ise biz tüketicilerle, bizi sürekli daha fazla tüketmeye ikna etmeye çalışan büyük arasında. Hızlı tüketimden büyük paralar kazanan bu üreticiler de üretim süreçlerinin dünya üzerindeki olumsuz etkisini ciddiye alıp bir an evvel önlemler düşünmeye başlamazlarsa kazandıkları paraları tadını çıkaracakları bir dünya bulamayacaklar.

Dünyamızı tüketmeden el ele verelim, hem içimizdeki çılgın tüketiciyi hem de tükettiricileri yeneelim!

- 1 Aşağıdaki soruları Metin A'daki bilgileri kullanarak yanıtlayınız. **Yanıtlarınızda metin aktarma yapmayıp, kendi özgün anlatımınızı kullanmaya özen gösteriniz.** Yanıtlarınızın yazma becerisi bakımından toplam 20 puan, yazma becerisi bakımından 5 puan içinde değerlendirilecektir.
- (a) Nigar Ana'ya göre çocuk neden köydeki yiyecekleri şehirdekilerden daha lezzetli buluyor? [1]
- (b) Nigar Ana'nın günlük hayatından alın teri gerektiren bir uğraş örneği veriniz. [1]
- (c) Pasajda adı geçen iki akarsuyun birbiriyle ilişkisi nedir? [1]
- (d) Yazarın Fırtına Deresi'ne doğru akan ırmağın enerjisini nasıl yansıttığını iki örnekle gösteriniz. [2]
- (e) Çocuk kurbağaya neden taş attı? [1]
- (f) Çocuk kurbağayı öldürmesinin bedelini nasıl ödemeye çalıştı? [1]
- (g) Nigar Ana'nın çevreyle ilgili konuları takip ettiğini gösteren bir örnek verin? [1]
- (h) Perulu yerliler kurbağanın ne gibi bir yararı olduğuna inanıyorlarmış? [1]
- (i) Bilim adamlarına göre kurbağanın insanlığa ne gibi yararları olabilir? [1]
- (j) Nigar Ana'ya göre çevreyi etkileyebilecek her adımı neden çok dikkatli atmamız? [2]
- (k) Pasajdan, yöre insanının kullandığı organik malzemeden yapılmış nesnelere, bir örnek gösteriniz. [1]
- (l) Pasaja göre çarık giymenin iki yararı nedir? [2]
- (m) Nigar Ana'nın evinde neden çöp kutusu yok? [1]
- (n) Sondan bir önceki paragrafta yazar huzurlu bir ortam anlatıyor. Bu etkiyi yaratan ifadelerden iki örnek veriniz. [2]
- (o) Sizce yazarın HES'lerle ilgili duyguları nedir? Neden bu kaniya vardığınızı açıklayınız. [2]
- 2 Yazarın yaşamı boyunca enerji konusundaki gelişimi anlatan 200–250 sözcüklük bir **özet** yazınız. Özetinizde **yalnızca Metin A ve Metin B'deki bilgileri** ve mümkün olduğunca kendi sözcüklerinizi kullanın. [25]

[15 puan: özeti içeriği]

[5 puan: biçim/üslup ve organizasyon]

[5 puan: dil bilgisi]

7
BLANK PAGE

